TGAU

CBAC TGAU
Hanes

Cymeradwywyd gan Cymwysterau Cymru

Canllawiau Addysgu: Uned 3 Opsiwn 3.4

Addysgu o 2026
Dyfarnu o 2028

Fersiwn 2 - Chwefror 2025

Nid yw'r cymhwyster hwn a reoleiddir gan Cymwysterau Cymru ar gael i ganolfannau Lloegr.

Yn arbennig i Gymru.
Yn barod i'r byd.

Hoffai CBAC ddiolch i fyfyrwyr ac athrawon Ysgol Uwchradd Fitzalan, Caerdydd ac Ysgol Uwchradd Llanwern, Casnewydd am gymryd rhan yn y gwaith o greu'r cloriau hyn.

Cynnwys

Cyflwyniad........1
Nodau'r Canllawiau Addysgu........1
Ffyrdd ychwanegol y gall CBAC gynnig cymorth:........1
Strwythur y cymhwyster........2
Asesu........3
Crynodeb o'r Asesu........3
Uned 3 Amcanion asesu a phwysoliadau........3
Trosolwg o Uned 3: Opsiwn 3.4........4
Cynllun Dysgu ar gyfer Opsiwn 3.4 Modern Cynnar: Yr Ymerodraeth Mughal, tua 1526-tua 1707........5
Profiadau Dysgu........26
Cyfleoedd i ymgorffori elfennau o'r Cwricwlwm i Gymru........27
Opsiwn 3.4 Modern Cynnar: Ymerodraeth Mughal, tua 1526-tua 1707........27
Rhestr Termau ar gyfer Opsiwn 3.4 Ymerodraeth Mughal tua 1526 - tua 1707........34

© WJEC CBAC Ltd. 2025

CRYNODEB O'R ADDASIADAU

Fersiwn	Disgrifiad	Rhif y dudalen
2	Addaswyd i, dyfarnu am y tro cyntaf yn Haf 2028	1

Cyflwyniad

Mae CBAC TGAU Hanes wedi'i gymeradwyo gan Cymwysterau Cymru ac mae ar gael i bob canolfan yng Nghymru. Bydd yn cael ei ddyfarnu am y tro cyntaf yn Haf 2028, gan ddefnyddio graddau A* i G.

Nodau'r Canllawiau Addysgu

Prif nod y Canllawiau Addysgu yw cefnogi athrawon wrth iddynt gyflwyno manyleb newydd CBAC TGAU Hanes a chynnig arweiniad ar ofynion y cymhwyster a'r broses asesu. **Ni fwriedir i'r Canllawiau Addysgu fod yn ddogfen gynhwysfawr i gyfeirio ati** ond yn hytrach i gynnig cefnogaeth i athrawon proffesiynol wrth ddatblygu cyrsiau ysgogol a chyffrous sydd wedi'u teilwra i anghenion a sgiliau'r dysgwyr.Mae'r canllawiau'n cynnig gweithgareddau posibl yn yr ystafell ddosbarth a chysylltau i adnoddau digidol defnyddiol (gan gynnwys ein deunyddiau digidol ein hunain, sydd ar gael yn rhad ac am ddim, a rhai o ffynonellau allanol) i roi syniadau ar gyfer gwersi diddorol ac atyniadol.

Ffyrdd ychwanegol y gall CBAC gynnig cymorth:

- deunyddiau asesu enghreifftiol a chynlluniau marcio
- digwyddiadau dysgu proffesiynol
- adroddiadau arholwyr ar bob uned
- y gallu i gysylltu'n uniongyrchol â'r swyddog pwnc
- adnoddau ar-lein am ddim
- Dadansoddi Canlyniadau Arholiadau
- Adolygu Arholiadau Ar-lein.

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Strwythur y cymhwyster

Mae CBAC TGAU Hanes yn cynnwys pedair uned.Rhaid i'r cyfuniad o opsiynau a ddewiswyd ar gyfer Unedau 1, 2 a 3 gynnwys un uned oesoedd canol, un uned fodern gynnar ac un uned fodern.

Yn Uned 4, gall canolfannau ddewis ailadrodd cyfnod amser a astudiwyd yn flaenorol yn Unedau 1, 2 neu 3. **Fodd bynnag, ni ddylai'r testunau a ddewisir ar gyfer eu hastudio yn Uned 4 ailadrodd na gorgyffwrdd â chynnwys unrhyw un o'r unedau eraill a ddewisir.**

Cymhwyster unedol yw hwn ac nid yw'n cynnwys haenau. Nid oes hierarchaeth o ran trefn dysgu'r unedau.

	Teitl yr uned	**Math o Asesiad**	**Pwysoli**
Uned 1	Astudiaeth fanwl o hanes Cymru	Arholiad ysgrifenedig	30%
Uned 2	Astudiaeth fanwl o hanes Ewrop a/neu'r Byd	Asesiad Di-arholiad	20%
Uned 3	Astudiaeth o gyfnod yn hanes y byd	Arholiad ysgrifenedig	30%
Uned 4	Cymdeithas sy'n newid	Asesiad Di-arholiad	20%

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Asesu

Crynodeb o'r Asesu

Uned 3: Astudiaeth o gyfnod yn hanes y byd ***Arholiad ysgrifenedig*: 1 awr** **30% o'r cymhwyster** **60 marc**
Bydd dysgwyr yn astudio un o'r chwe thestun hanesyddol canlynol i gynnal astudiaeth eang o gyfnod hanesyddol estynedig. **Yr Oesoedd Canol** **3.1** Y Llychlynwyr, tua 750 - tua 1066 **3.2** Y Croesgadau, tua 1095 - tua 1291 **Modern Cynnar** **3.3** Ymerodraeth Songhai, tua 1464-tua 1591 **3.4** Yr Ymerodraeth Mughal, tua 1526-tua 1707 **Modern** **3.5** Rwsia a'r Undeb Sofietaidd tua 1861 – tua 1953 **3.6** Newidiadau yng nghymdeithas yr Unol Daleithiau tua 1880 – tua 1980 Bydd cwestiynau gorfodol yn asesu pob opsiwn. Bydd y rhain yn canolbwyntio ar wybodaeth hanesyddol am y testun, cysyniadau hanesyddol yr ail drefn a dadansoddi a gwerthuso ffynonellau a dehongliadau hanesyddol.

Uned 3 Amcanion asesu a phwysoliadau

AA1	Dangos gwybodaeth a dealltwriaeth o nodweddion y cyfnodau a astudiwyd	10%
AA2	Cymhwyso gwybodaeth a dealltwriaeth at gysyniadau hanesyddol megis achos a chanlyniad, parhad a newid, tebygrwydd a gwahaniaeth, ac arwyddocâd	10%
AA3	Dadansoddi, gwerthuso neu wneud penderfyniadau ar ddeunydd ffynhonnell, dehongliadau hanesyddol a dadleuon hanesyddol, gan syntheseiddio'r llinynnau hyn lle bo hynny'n briodol	10%

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Trosolwg o Uned 3: Opsiwn 3.4

Astudiaeth o gyfnod yn hanes y byd
(30% o'r cymhwyster)

Diben Uned 3 yw rhoi cipolwg ar gyfnod hanesyddol estynedig gan alluogi dysgwyr i archwilio cysyniadau allweddol. Nod yr opsiwn hwn yw meithrin dealltwriaeth dysgwyr o'r modd y newidiodd ac y datblygodd Ymerodraeth Mughal yn y cyfnod rhwng tua 1526 a thua 1707.

Cyfnod amser	**Opsiwn 3.4**	
Modern Cynnar	3.4	Yr Ymerodraeth Mughal, tua 1526-tua 1707
	3.4.1	O Babur i Humayan, tua 1526-1556
	3.4.2	Akbar ac ehangu'r Ymerodraeth Mughal, 1556-1605
	3.4.3	Ehangu a sefydlogrwydd dan reolaeth Jahangir, 1605-1627
	3.4.4	Rheolaeth Shah Jahan, 1627-1657
	3.4.5	Aurangzeb a diwedd yr Ymerodraeth Mughal, 1657-1707

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Cynllun Dysgu ar gyfer Opsiwn 3.4 Modern Cynnar: Yr Ymerodraeth Mughal, tua 1526-tua 1707

Darperir y cynllun dysgu hwn fel enghraifft ddarluniadol. Ei nod yw rhoi strwythur ac ysbrydoliaeth ond gellir ei addasu er mwyn diwallu anghenion unigryw, dewisiadau a dynameg dosbarthiadau unigol. Caiff athrawon eu hannog i addasu elfennau fel sy'n ofynnol i gyd-fynd â galluoedd a nodau dysgu eu myfyrwyr.

Ar gyfer pob adran o gynnwys yn yr uned hon, mae CBAC hefyd yn darparu adnoddau dysgu cyfunol a threfnwyr gwybodaeth. Gellir dod o hyd i'r rhain yma: https://adnoddau.cbac.co.uk/

3.4 Cefndir: tarddiad yr Ymerodraeth Mughal (Mae pob opsiwn yn dechrau gydag adran gefndirol. Bwriad yr adrannau hyn yw rhoi cyd-destun angenrheidiol i ddysgwyr er mwyn iddynt gael mynediad at y testun hanesyddol. Ni fydd dysgwyr yn cael eu hasesu'n uniongyrchol ar gynnwys yr adrannau cefndirol).				
Dylai dysgwyr fod yn ymwybodol o:	Gwybodaeth	Gweithgareddau a Chanlyniadau	Adnoddau	Amser a awgrymir (oriau)
• tarddiad y Mughal yng nghanolbarth Asia a'r rhesymau dros eu lledaeniad i Dde Asia.	Lleoliad canolbarth Asia. Tarddiad y Mughaliaid gan gynnwys Timur a Genghis Khan. Y berthynas rhwng y Mughaliaid a'u cymdogion, gan arwain at ehangiad.	**Gweithgareddau:** • Trafodaeth – Beth mae dysgwyr eisoes yn ei wybod am y Mughaliaid? • Gwaith map – Edrychwch ar fap o Ganolbarth a De Asia. Tynnwch sylw at y tiriogaethau allweddol y datblygodd y Mughaliaid iddynt. • Coeden deulu – Ymchwiliwch i darddiad y Mughaliaid. • Crynhowch y prif resymau dros ehangiad y Mughaliaid. **Canlyniad:** Gall dysgwyr ddangos eu bod yn deall tarddiad y Mughaliaid, lle oedd Ymerodraeth Mughal a'i datblygiad daearyddol.	**Fideo(s):** Kyrgyzstan: Where did the Mughals of India come from? The Rise and Fall of the Mughal Empire The History of the Mughal Empire 1526CE-1857CE **Map(iau):** Development of the Mughal Empire - Britannica India in 1525	1 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

		Gweithgaredd uwch: Ymchwiliwch i hanes y Mughaliaid a lluniwch gyflwyniad yn amlinellu eu perthnasoedd â'u cymdogion a'u rhesymau dros ehangu. **Canlyniad uwch:** Gall dysgwyr lunio casgliadau soffistigedig ynghylch pam y tyfodd Ymerodraeth Mughal.	Empire at its greatest extent c.1700 **Delwedd(au):** Humayun's Genealogical Order **Gwefan(nau):** How the Mughal Empire Began - BBC Bitesize	

© WJEC CBAC Ltd. 2025

• daearyddiaeth, crefyddau a diwylliannau'r rhanbarth a ddaeth i gael ei hadnabod fel "Hindustan" (isgyfandir India).	Ystyr y term Hindustan. Nodweddion daearyddol Hindustan. Crefyddau yn Hindustan gan gynnwys Hindŵaeth, Bwdhaeth, Islam, Sikhiaeth a Christnogaeth.	**Gweithgareddau:** • Gwaith map – nodwch Hindustan a labelwch leoliadau allweddol fel yr Himalayas a Llwyfandir Deccan. Nodwch nodweddion daearyddol allweddol y lleoliadau amrywiol. • Cyfatebwch brif nodweddion pob crefydd i'r enw cywir. • Lluniwch gyflwyniad yn amlinellu diwylliant Hindustan gan gynnwys ieithoedd, celf, pensaernïaeth, crefyddau a dillad. **Canlyniad:** Bydd dysgwyr yn meithrin dealltwriaeth o'r term Hindustan ac yn gallu nodi ei brif nodweddion. **Gweithgaredd uwch:** Lluniwch siart yn dangos sut yr oedd amrywiaeth yn yr Hindustan yn fanteisiol ac yn anfanteisiol i ehangiad y Mughal. **Canlyniad uwch:** Bydd dysgwyr yn meithrin dealltwriaeth o fanteision ac anfanteision yr amrywiaeth o fewn Hindustan.	**Llyfr(au):** OCR GCSE History SHP: The Mughal Empire 1526 - 1707 **Map(iau):** Map of Hindustan - Britannica **Erthygl(au):** Hindustan	1 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

3.4.1 O Babur i Humayan, tua 1526-1556				
Dylai dysgwyr ddeall:	Gwybodaeth	Gweithgareddau a Chanlyniadau	Adnoddau	Amser a awgrymir (oriau)
• arwyddocâd Babur, gan gynnwys: ◦ ei ymgyrchoedd milwrol, gan gynnwys Brwydr Gyntaf Panipat, a sefydlu'r Ymerodraeth Mughal ◦ ei gyfraniad at ddatblygiad yr Ymerodraeth Mughal a'i diwylliant, a'r heriau oedd yn wynebu'r Ymerodraeth yn dilyn ei farwolaeth.	Pwysigrwydd Brwydr Gyntaf Panipat wrth sefydlu Ymerodraeth Mughal. Strategaeth filwrol ac arloesedd Babur. Cyfraniad Babur at ddiwylliant y Mughal gan gynnwys barddoniaeth, Gardd Mughal a hyrwyddo celf a phensaernïaeth.	**Gweithgareddau:** • Trafodaeth -– arddangoswch ddelwedd o Babur a gofyn i'r dysgwyr lunio casgliadau amdano. • Coeden deulu – cyflwynwch Babur fel un o ddisgynyddion Timur a Genghis Khan. Ystyriwch bwysigrwydd ei dreftadaeth. • Ychwanegwch y digwyddiadau allweddol o fywyd Babur o'i enedigaeth i'w farwolaeth i linell amser. • Gwaith map – dylai'r dysgwyr edrych ar fap o Frwydr Gyntaf Panipat a labelu sut yr oedd strategaeth Babur yn gweithio. • Gwaith ffynhonnell – edrychwch ar ddarnau o hunangofiant Babur gan ganolbwyntio ar ei dactegau milwrol. • Ysgrifennwch deyrnged i fywyd Babur gan amlinellu ei drafferthion cynnar yng Nghanolbarth Asia, colli Samarkand, ei benderfyniad i ymosod ar India a'r prif gyfraniadau i'r Ymerodraeth Mughal. **Canlyniad:** Bydd dysgwyr yn meithrin gwybodaeth a dealltwriaeth o ehangiad cynnar yr	**Llyfr(au):** *Baburnama: A memoir Zahiru'din Muhammad Babur Padshah Ghazi*, Rupa Publications India *OCR GCSE History SHP: The Mughal Empire 1526 - 1707* A *Short History of the* Mughal Empire, M. Fisher, Bloomsbury Academic, 2018 **Erthygl(au):** The Memoirs of Babur The First Battle of Panipat First Battle of Panipat: History, Result, Causes, Effects **Fideo(s):** Review: Memoirs of Babur by Zahir-ud-din Muhammad Babur	2 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

		ymerodraeth ac yn dadansoddi pwysigrwydd Babur. **Gweithgaredd uwch:** • Ysgrifennu – pam oedd llwyddiant Babur ym Mrwydr Panipat yn arwyddocaol? • Ysgrifennu – Beth oedd yr heriau arwyddocaol a oedd yn wynebu Ymerodraeth Mughal ar ôl marwolaeth Babur? **Canlyniad uwch:** Bydd dysgwyr yn gwerthuso arwyddocâd Brwydr Panipat a'r heriau pellach a oedd yn wynebu arweinwyr y Mughal yn y dyfodol.	Babur, the Founder of the Mughal Empire **Delwedd(au):** Babur meeting the Sultan Ali Mirza near Samarkand Map of the First Battle of Panipat with information	

• rheol gyntaf Humayun, gan gynnwys:
  • yr heriau a wynebodd wrth reoli'r Ymerodraeth
  • diwylliant, credoau a threfniadaeth yr Ymerodraeth gynnar.
	Y problemau sy'n gysylltiedig â rheoli ymerodraeth fawr.
	
	Amrywiaeth yr ymerodraeth.
	
	Trefniadaeth Humayun o'r ymerodraeth.
		Gweithgareddau:
		• Gwaith ffynhonnell – edrychwch ar bortreadau o Humayun ac ystyriwch sut y caiff ei gynrychioli.
		• Gwaith map – edrychwch ar fap o deyrnasiad cynnar Humayun a nodwch y rhanbarthau yr oedd yn eu rheoli a'r bygythiadau yr oedd yn eu hwynebu.
		• Trafodaeth – Pa heriau oedd Humayun yn eu hwynebu ar ddechrau ei deyrnasiad?
		• Ysgrifennu creadigol – ysgrifennwch ran o ddyddiadur ar gyfer Humayun
			Llyfr(au):
			OCR GCSE History SHP: The Mughal Empire 1526 - 1707
			
			A *Short History of the* Mughal Empire, M. Fisher, Bloomsbury Academic, 2018
			
			Delwedd(au):
			
			Portrait of Humayun
				2 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

		gan amlinellu ei heriau a sut y bydd yn trefnu'r ymerodraeth i'w goresgyn. **Canlyniad:** Bydd dysgwyr yn meithrin gwybodaeth a dealltwriaeth o'r problemau a wynebwyd gan Hamayun a'r ffyrdd y ceisiodd eu goresgyn. **Canlyniad uwch:** Bydd dysgwyr yn nodi pa broblemau oedd fwyaf arwyddocaol yn cynnal Ymerodraeth Mughal. **Gweithgaredd uwch:** Lluniwch restr o broblemau. Mewn parau, trafodwch y rhain a'u rhoi yn nhrefn eu pwysigrwydd. Cyfiawnhewch y drefn.	Humayun fighting Bahadur Shah of the Gujarat in 1535. **Fideo(s):** Humayan: The Second Mughal Emperor Humayan and the Suri Empire **Gwedudalen(nau):** BBC Bitesize, How the Mughal Empire Began	

• Humayun yn colli ac ailsefydlu'r Ymerodraeth Mughal, gan gynnwys:
  • Brwydr Kannauj, 1540 ac alltudiaeth Humayun
  • arwyddocâd ail-gipio Delhi, 1555 ac atgyfnerthu grym Humayun.
	Bygythiad Sher Shah Suri.
	
	Arwyddocâd Brwydr Kannauj a'r rhesymau dros fethiant Humayun gan gynnwys strategaeth filwrol Sher Shah Suri a gwendidau Humayun.
	
	Canlyniadau Brwydr Kannauj gan gynnwys
		Gweithgareddau:
		• Gwaith map – edrychwch ar fap o Frwydr Kannauj.
		• Ysgrifennu creadigol - ysgrifennwch gyfrif o Frwydr Kannauj o safbwynt person cyntaf.
		• Gwaith ffynhonnell – gwerthuswch ddarnau o'r Humayun-Nama. (Hunangofiant Tywysoges Mughal)
		• Rhowch y rhesymau dros lwyddiant Hamayun yn adennill rheolaeth yn eu trefn. Cyfiawnhewch y rhesymeg.
			Delwedd(au):
			Portrait of Sher Shah Sur
			
			Humayan's tomb in Delhi
			
			Gwefan(nau):
			Battle of Kannauj 1540
			
			A Mughal Princess' autobiography
				2 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

	esgyniad Ymerodraeth Sur yn ei lle. Y rhesymau dros alltudiaeth Humayun a'r heriau a wynebodd yn ystod ei oes. Cynghrair Humayun â'r Safavidiaid. Pwysigrwydd cipio Delhi. Y dulliau a ddefnyddiwyd gan Humayun i atgyfnerthu pŵer.	• Crynhowch deyrnasiad Humayun a'i bwysigrwydd i gynnal yr Ymerodraeth Mughal. **Canlyniad:** Bydd dysgwyr yn nodi'r agweddau allweddol ar reolaeth Humayun. **Gweithgaredd uwch:** Trafodaeth – A lwyddodd Humayun i ddychwelyd i rym oherwydd ei gryfder milwrol neu ei sgiliau diplomyddol? **Canlyniad uwch:** Bydd dysgwyr yn gwerthuso'r rheswm pam y dychwelodd Humayun o alltudiaeth ac effeithiolrwydd ei strategaethau.		

© WJEC CBAC Ltd. 2025

3.4.2 Akbar ac ehangu'r Ymerodraeth Mughal, 1556-1605				
Dylai dysgwyr ddeall:	Gwybodaeth	Gweithgareddau a Chanlyniadau	Adnoddau	Amser a awgrymir (oriau)

• concwestau milwrol Akbar, gan gynnwys:
  • Rajasthan a Brwydr Chittorgarh, 1567
  • ehangu ymhellach rhwng 1570 a 1605.
	Diben, digwyddiadau a phwysigrwydd concwest Rajasthan gan gynnwys tactegau milwrol a chanlyniadau.
	
	Digwyddiadau a phwysigrwydd Brwydr Chittorgarh, 1567.
	
	Y strategaethau milwrol a'r arloesedd technolegol a ddefnyddir gan Akbar.
	
	Effaith ehangiad pellach ar yr Ymerodraeth Mughal.
		Gweithgareddau:
		• Gwaith ffynhonnell – dadansoddwch sawl delwedd: a dehongliad o Akbar.
		• Trafodaeth – Pam yr oedd Akbar am ehangu'r ymerodraeth?
		• Crynhowch a gwerthuswch arwyddocâd y strategaethau milwrol a ddefnyddiwyd gan Akbar.
		• Cymharwch a chyferbynnwch reolaeth Akbar a Humayun.
		
		Canlyniad:
		Gall dysgwyr ddangos gwybodaeth a dealltwriaeth o bwysigrwydd brwydrau a digwyddiadau allweddol i ddatblygiad yr Ymerodraeth Mughal.
		
		Gweithgaredd uwch:
		Trafodaeth – Ai Brwydr Chittorgarh oedd y prif reswm dros ehangiad posibl Ymerodraeth Mughal?
		
		Canlyniad uwch:
		Bydd dysgwyr yn dadansoddi effaith Brwydr Chittorgarh.
			Llyfr(au):
			OCR GCSE History SHP: The Mughal Empire 1526 - 1707
			
			A *Short History of the* Mughal Empire, M. Fisher, Bloomsbury Academic, 2018
			
			Fideo(s):
			Akbar's rise to power
			
			The History of the Mughal Empire
			
			Delwedd(au):
			Akbar hunting
			
			Map of Akbar's Empire
			
			Illustration from the Akbarnama
			
			Erthygl(au):
			The Battle of Chittorgarh 1568: Rajput vs Mughal
			
			Akbar Mawr - Wicipedia
				2 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

			Akbar Humayun Akbar the Great, the ultimate renaissance ruler **Gwedudalen(nau):** Akbar	
• y system weinyddol a'r llysoedd, gan gynnwys: • gwersylloedd Ymerodrol yn Agra, Fatehpur Sikri a Lahore • rôl swyddogion y Mughal a dulliau cynhyrchu refeniw.	Trosolwg o Lys Mughal a sut y symudodd ei leoliad yn dibynnu ar leoliad yr ymerawdwr. Strwythur gweinyddiaeth Mughal. Strwythur hierarchaeth llys Mughal gan gynnwys y Wazi (prif weinidog), Diwan, Mir Bakshi, Qazi a Mansabldars. Y system refeniw gan gynnwys subahs a zamindars.	**Gweithgareddau:** • Gwaith map – edrychwch ar fap o India a thynnwch sylw at dri phrif wersyll ymerodrol Agra, Fatehpur Sikri a Lahore. Ystyriwch eu harwyddocâd daearyddol. • Trafodaeth – beth oedd prif swyddogaethau llys brenhinol mewn ymerodraeth fawr? • Ymchwiliad – Pam y symudodd y Mughaliaid eu llys rhwng lleoliadau. Beth oedd yn bwysig am y lleoliadau hyn? • Gwaith ffynhonnell – gwerthuswch ddelwedd(au): a chyfrifon o'r llys brenhinol. • Archwiliwch rôl swyddogion Mughal a dulliau cynhyrchu refeniw • Chwarae rôl – cyflwynwch senario i'r dosbarth. Dylai'r grwpiau gyflwyno datrysiad i'r mater o safbwynt un rôl yng ngweinyddiaeth Mughal. • Trafodaeth – Pa rôl oedd bwysicaf yng ngweinyddiaeth Mughal a pham?	**Llyfr(au):** OCR GCSE History SHP: The Mughal Empire 1526 - 1707 A *Short History of the* Mughal Empire, M. Fisher, Bloomsbury Academic, 2018 **Gwefan(nau):** Royal Travels of the Mughals The Mughal capital under Akbar Officers of the Mughal Empire **Erthygl(au):** Monumentality and Mobility in Mughal Capitals	2 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

		Canlyniad: Gall dysgwyr werthuso'r newidiadau gweinyddol a wnaed a llunio casgliadau o ran eu heffeithiolrwydd. **Gweithgaredd uwch:** Sut wnaeth rôl swyddogion a'r system refeniw helpu'r Mughaliaid i gynnal rheolaeth o'r ymerodraeth? **Canlyniad uwch:** Bydd dysgwyr yn cyfiawnhau effaith y newidiadau gweinyddol gyda rhesymeg ddatblygedig	Akbar and the land revenue system **Delwedd(au):** Fatehpur Sikri	

• credoau Akbar, gan gynnwys:
  • egwyddorion allweddol ei ffydd grefyddol
  • arwyddocâd goddefgarwch crefyddol yn yr ymerodraeth.
	Y crefyddau amrywiol yn Ymerodraeth Mughal gan gynnwys Islam, Hindŵaeth, Cristnogaeth a Jainiaeth.
	
	Maint goddefgarwch crefyddol o dan reolaeth Akbar a'r rhesymeg dros hynny.
	
	Egwyddorion allweddol y Din-i-Ilahi a sut roedd hyn yn wahanol i bolisïau crefyddol blaenorol.
		Gweithgareddau:
		• Gweithgaredd – cyfatebwch agweddau allweddol pob crefydd i'r enw.
		• Cyflwynwch egwyddorion allweddol y Din-i-Ilahi
		• Ysgrifennu – lluniwch flog am Akbar ac effaith ei oddefgarwch crefyddol ar ymerodraeth Mughal.
		• Dadansoddi ffynhonnell – trafodaeth ar ddarnau gan yr hanesydd llys Abul Fazl.
		• Ymchwiliad – beth oedd safbwyntiau'r bobl (Hindŵiaid, Mwslimiaid ac ati) ar bolisi crefyddol Akbar?
		
		Canlyniad:
			Fideo(s):
			Akbar: The Muslim Monarch who Championed Religious Harmony
			
			Delwedd(au):
			Akbar holding a religious assembly
			
			Akbar and Abul Fazl
			
			Gwefan(nau):
			Quotes from Abu'l-Fazl ibn Mubarak citáty
			
			Summary of Akbar's Religious Policy
				2 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

	Diddymu'r dreth jizya ar bobl nad oeddent yn Fwslimiaid. Priodas Akbar i dywysoges Hindŵaidd. Penodi Hindŵiaid a phobl o fathau eraill o ffydd i swyddi uchel. Sefydlu’r Ibadat Khana. Effaith tymor byr a thymor hir goddefgarwch crefyddol ar yr ymerodraeth.	Bydd dysgwyr yn dangos gwybodaeth a dealltwriaeth o bwysigrwydd crefydd o fewn Ymerodraeth Mughal. **Gweithgaredd uwch:** Canlyniadau byr goddefgarwch crefyddol yn y tymor byr a'r tymor hir. Gwnewch gysylltiadau rhwng y canlyniadau a chyfiawnhewch y rhesymeg. **Canlyniad uwch:** Bydd dysgwyr yn gallu nodi canlyniadau byrdymor a tymor hir goddefgarwch crefyddol.		

© WJEC CBAC Ltd. 2025

3.4.3 Ehangu a sefydlogrwydd o dan Jahangir, 1605-1627				
Dylai dysgwyr ddeall:	Gwybodaeth	Gweithgareddau a Chanlyniadau	Adnoddau	Amser a awgrymir (oriau)

• dylanwad ei brif gonsort, Nur Jahan, gan gynnwys:
  • cefndir Nur Jahan a'i hesgyniad i rym
  • ei rôl ym maes gweinyddu a gwneud penderfyniadau.
	cefndir Nur Jahan a'i hesgyniad i rym fel prif gonsort.
	
	Ei rôl fel un o'r menywod mwyaf pwerus yn hanes Mughal.
	
	Ei rôl weinyddol gan gynnwys
	• trin archddyfarniadau ymerodrol
	• llwybrau masnach ymerodrol
	• ei dylanwad gwleidyddol
	• ei nawdd diwylliannol.
		Gweithgareddau:
		• Trafodaeth – pa heriau oedd menywod yn eu hwynebu yn India'r Mughal?
		• Llinell amser – rhowch ddigwyddiadau arwyddocaol ym mywyd Nur Jahan mewn trefn gronolegol.
		• Crynhowch rôl weinyddol Nur Jahan.
		• Gwaith ffynhonnell – gwerthuswch nifer o ddelweddau ac ysgrifau am Nur Jahan, gan gynnwys ei rôl yn llys Mughal.
		• Trafodaeth – a oedd Nur Jahan yn ddylanwad cadarnhaol ar lys Mughal?
		
		Canlyniad:
		Bydd dysgwyr yn ystyried rôl menywod yn Ymerodraeth Mughal ac yn gwerthuso dylanwad Nur Jahan.
		
		Gweithgaredd uwch:
		Cymharwch a chyferbynnwch rôl Nur Jahan â menywod Mughal eraill.
		
		Canlyniad uwch:
		Bydd dysgwyr yn llunio casgliadau ynghylch rôl Nur Jahan a'i chyfraniad i Ymerodraeth Mughal.
			Llyfr(au):
			OCR GCSE History SHP: The Mughal Empire 1526 - 1707
			
			Delwedd(au):
			Idealised portrait of Nur Jahan
			
			Portrait of Nur Jahan holding an image of Jahangir
			
			Jahangir
			
			Coin with Nur Jahan name
			
			Fideo(s):
			Women in Mughal India
			
			Power and Betrayal: Mughal Empress Nur Jahan's untold story
			
			Podlediad(au):
			Nur Jahan: The most powerful Mughal Woman
				2 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

			Erthygl(au): The Mughal Queen who became a feminist icon BBC News	
• economi y Mughal oedd yn datblygu a chymdeithas y Mughal, gan gynnwys: • masnachu ag Ewrop ac atebion i broblemau masnachu • y gymdeithas drefol a gwledig, y dosbarthiadau canol, menywod a masnachwyr.	Pwysigrwydd allforion Mughal fel tecstilau, sbeisys, llifynnau a cherrig gwerthfawr. Datblygu masnach ag Ewrop, gan gynnwys Portiwgal, yr Iseldiroedd a Phrydain. Y problemau masnachu a wynebwyd a'r datrysiadau, fel cydweithio â masnachwyr Ewropeaidd ac annog buddsoddiad. Y gwahaniaethau rhwng cymdeithas drefol a gwledig. Rôl masnachwyr ac urddau.	**Gweithgareddau:** • Gwaith map – tynnwch sylw at brif lwybrau masnach a phorthladdoedd Mughal. • Rhestrwch eitemau a fasnachwyd a nodwch eu gwerth i Ymerodraeth Mughal. • Nodwch broblemau masnachu fel monopolïau a môr-ladrata. Awgrymwch ddatrysiadau posibl cyn cymharu'r rhain â datrysiadau Mughal. • Efelychu masnach – masnachwyr Mughal ac Ewropeaidd. • Cymharwch a chyferbynnwch gymdeithas drefol a gwledig. • Crynhowch rôl masnachwyr ac urddau. **Canlyniad:** Bydd dysgwyr yn dangos eu bod yn deall y prif ddatblygiadau yng nghymdeithas Mughal a'r effaith a gafodd y rhain. **Gweithgaredd uwch:** Trafodwch – bywyd trefol neu fywyd gwledig. **Canlyniad uwch:**	**Llyfr(au):** OCR GCSE History SHP: The Mughal Empire 1526 - 1707 A *Short History of the* Mughal Empire, M. Fisher, Bloomsbury Academic, 2018 **Gwefan(nau):** Vaia – The Mughal Economy **Delwedd(au):** Thomas Roe of the East India Company being received by Jahangir Map Mughal trade routes Trade Routes of the Mughal Empire **Erthygl(au):** The Mughal Social Structure	2 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

		Bydd dysgwyr yn gwerthuso ai bywyd trefol neu wledig oedd orau.		

• noddi'r celfyddydau, gan gynnwys:
  • datblygu themâu artistig newydd fel symbolaeth, natur a phortreadau o ganlyniad i ddylanwadau Ewropeaidd
  • datblygiad miniaturau y Mughal.
	Thema natur yng nghelf Mughal.
	
	Pwysigrwydd a datblygiad miniaturau Mughal.
	
	Symboliaeth mewn celf.
		Gweithgareddau:
		• Trafodaeth – beth yw'r celfyddydau a pham y maent yn bwysig?
		• Crynhowch pam y datblygodd y celfyddydau o dan Jahangir
		• Cymharwch a chyferbynnwch themâu artistig cyn ac yn ystod rheolaeth Jahangir.
		• Gwaith ffynhonnell – dadansoddiad o nifer o finiaturau Mughal gan gynnwys y prif themâu, symbolaeth a dylanwadau.
		
		Canlyniad:
		Bydd dysgwyr yn dangos gwybodaeth a dealltwriaeth o bwysigrwydd y celfyddydau a'u dylanwadau.
		
		Gweithgaredd uwch:
		Ymchwiliwch i un o artistiaid Mughal, er enghraifft Ustad Mansur neu Abdul Hasan, ac aseswch ei gyfraniad i'r celfyddydau.
		
		Canlyniad uwch:
		Bydd dysgwyr yn meithrin gwybodaeth am artistiaid Mughal enwog.
			Llyfr(au):
			Jahangir, an Intimate Portrait of a Great Mughal, Sharma & Parvati, Juggernaut Books, 2018
			
			Erthygl(au):
			A Historical Study of Mughal Minature Paintings During Jahangir's reign
			
			Delwedd(au):
			Durbar Scene of Jahangir
			
			Jahangir Preferring Sufi Shaikh to Kings
			
			Darbar of Jahangir
			
			Fideo(s):
			Exploring colour in Mughal paintings
			
			Gwefan(nau):
			The Arts of the Mughal Empire
				2 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

3.4.4 Rheolaeth Shah Jahan 1627-1657				
Dylai dysgwyr ddeall:	Gwybodaeth	Gweithgareddau a Chanlyniadau	Adnoddau	Amser a awgrymir (oriau)

• natur rheolaeth Shah Jahan, gan gynnwys:
  • moethusrwydd ei lys a'i ffordd ysblennydd o fyw
  • effaith methiant cnydau ar amodau byw pobl.
	Arddangosiad Shah Jahan o gyfoeth fel y llys moethus.
	
	Effaith cnydau yn methu a threthi uchel.
	
	Y gwahaniaeth mewn ffordd o fyw rhwng yr ymerawdwr a'i bobl.
		Gweithgareddau:
		• Edrychwch ar ddelwedd o'r Taj Mahal. Ystyriwch beth y mae hyn yn ei ddweud wrthym am Shah Jahan.
		• Lluniwch ffeil ffeithiau am fywyd Shah Jahan.
		• Gwaith ffynhonnell – cymharwch ffordd o fyw foethus Shah Jahan â gweddill y boblogaeth.
		• Crynhowch gnydau yn methu a'r effaith a gafodd hyn ar amodau byw.
		• Trafodaeth – Sut y gall deiliaid Shah Jahan fod wedi teimlo am y gwahaniaethau mewn ffordd o fyw?
		
		Canlyniad:
		Bydd dysgwyr yn dangos gwybodaeth a dealltwriaeth o'r gwahaniaethau rhwng ffordd o fyw Shah Jahan a'i ddeiliaid.
		
		Gweithgaredd uwch:
		• Trafodwch beth sy'n gwneud rheolwr da.
		• Casglwch dystiolaeth i gefnogi'r dehongliad bod Shan Jahan yn rheolwr da a/neu wael.
		
		Canlyniad uwch:
			Llyfr(au):
			OCR GCSE History SHP: The Mughal Empire 1526 - 1707
			
			Shah Jahan, the rise and fall of the Mughal Empire
			
			Fideo(s):
			Shah Jahan: The Ruler of the World
			
			Shah Jahan
			
			The Taj Mahal
			
			Delwedd(au):
			Shah Jahan
				2 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

		Bydd dysgwyr yn gwerthuso a oedd Shah Jahan yn rheolwr da.		
• llwyddiannau diwylliannol a phensaernïol, gan gynnwys: • effaith goddefgarwch crefyddol a meithrin cytgord crefyddol • y prif ddatblygiadau yng nghelfyddyd a phensaernïaeth y Mughal gan gynnwys y Taj Mahal a dinas Delhi.	Y cyfuniad o ddylanwadau Persiaidd, Indiaidd ac Islamaidd mewn pensaernïaeth. Y rhesymeg dros adeiladu'r Taj Mahal, ei ddyluniad a'i bwysigrwydd. Datblygu Dinas Delhi gan gynnwys y Gaer Goch. Ffyrdd yr oedd pensaernïaeth yn hyrwyddo harmoni crefyddol.	**Gweithgareddau:** • Trafodaeth – beth sy'n gwneud gwareiddiad gwych? • Bydd dysgwyr yn edrych ar enghreifftiau o bensaernïaeth Mughal. Byddant yn ystyried ei bwrpas, ei ddylanwad artistig, ei bwysigrwydd a'i symbolaeth. • Ymchwiliad – y Taj Mahal a'r Gaer Goch. • Trafodaeth – sut yr aeth Shah Jahan ati i hyrwyddo harmoni crefyddol? **Canlyniad:** Bydd dysgwyr yn gwerthuso'r prif ddatblygiadau mewn pensaernïaeth ac yn ystyried effaith harmoni crefyddol. **Gweithgaredd uwch:** Nodwch symbolaeth mewn pensaernïaeth sy'n symboleiddio undod diwylliannol fel y defnydd o weledigaeth Islamaidd a chrefftau Indiaidd yn y Taj Mahal. **Canlyniad uwch:** Bydd dysgwyr yn gwerthuso'r ffyrdd yr oedd pensaernïaeth yn hyrwyddo harmoni crefyddol.	**Llyfr(au):** OCR GCSE History SHP: The Mughal Empire 1526 - 1707 Shah Jahan, the rise and fall of the Mughal Empire **Fideo(s):** The Story of the Taj Mahal for Kids Grand Structures: The Red Fort Story Who was Shah Jahan?	2 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

• ehangiad a pharhad yr ymerodraeth, gan gynnwys: • rhyfeloedd i ehangu'r ymerodraeth rhwng 1629 a 1653 • effaith y rhyfeloedd olyniaeth rhwng Dara Shikoh ac Aurangzeb ar yr ymerodraeth.	Dyhead Sash Jahan i ehangu'r ymerodraeth. Ymgyrchoedd Kandahar yn erbyn y Safavidiaid. Ehangu i'r Deccan a De India. Ymdrechion i reoli Afghanistan a Chanolbarth Asia. Y rhesymau dros ryfeloedd olyniaeth. Y gwrthdaro rhwng Dara Shikoh, Aurangzeb, Murad Baksh a Shah Shuja. Canlyniadau'r rhyfeloedd olyniaeth gan gynnwys ansefydlogrwydd ac ymfudo economaidd.	**Gweithgareddau:** • Trafodaeth – pam oedd Shah Jahan am ehangu Ymerodraeth Mughal? • Gwaith map – nodwch feysydd ehangiad allweddol yn ystod rheolaeth Shah Jahan. • Llinell amser – rhowch ddigwyddiadau allweddol ym mywyd Shah Jahan mewn trefn gronolegol. • Edrychwch ar goeden deulu Mughal. Gwerthuswch pam y gall fod problemau olyniaeth. • Lluniwch ymgyrch ar gyfer un o'r olynwyr posibl gan amlinellu pam ei fod yn addas i reoli. • Cyflwynwch ddadl – Pwy ddylai reoli ar ôl Shah Jahan? Dylai grwpiau gynrychioli Dara Shikoh neu Aurangzeb. **Canlyniad:** Bydd dysgwyr yn dangos eu bod yn deall Shah Jahan fel rheolwr ehangol yn ogystal â noddwr y celfyddydau a phensaernïaeth. **Gweithgaredd uwch:** Ysgrifennwch flog i amlinellu'r rhyfeloedd olyniaeth gan gynnwys eu heffaith tymor hir a thymor byr ar yr ymerodraeth. **Canlyniad uwch:** Bydd dysgwyr yn dangos dealltwriaeth ddatblygedig o effaith y rhyfeloedd	**Llyfr(au):** A *Short History of the* Mughal Empire, M. Fisher, Bloomsbury Academic, 2018 Shah Jahan, the rise and fall of the Mughal Empire **Fideo(s):** Aurangzeb: The Mughal Emperor The Childhood Trials! Aurangzeb and Dara Shikoh Part 1 The Childhood Trials! Aurangzeb and Dara Shikoh Part 2	3 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

		olyniaeth ar sefydlogrwydd yr ymerodraeth.		

© WJEC CBAC Ltd. 2025

3.4.5 Aurangzeb a diwedd yr Ymerodraeth Mughal, 1657-1707				
Dylai dysgwyr ddeall:	Gwybodaeth	Gweithgareddau a Chanlyniadau	Adnoddau	Amser a awgrymir (oriau)
• effaith duwioldeb crefyddol Aurangzeb, gan gynnwys: • ei weithredoedd cynnar fel rheolwr, datrys gwrthdaro teuluol a'i ffordd o fyw • gorfodaeth lwyr o gyfraith Sharia ac atal crefyddau eraill.	Credoau crefyddol Aurangzeb. Ei esgyniad i rym a'r rhyfeloedd olyniaeth. Ei ffordd o fyw bersonol lem. Cymariaethau rhwng Aurangzeb a safbwyntiau crefyddol arweinwyr Mughal blaenorol. Effaith Cyfraith Sharia.	**Gweithgareddau:** • Crynhowch esgyniad Aurangzeb i rym a'i weithredoedd cynnar fel rheolwr. • Ymchwiliad – Cyfraith Sharia. Beth oedd hyn? Beth oedd y prif nodweddion? Pam wnaeth Auangzeb ddilyn y polisi hwn? Sut yr effeithiwyd ar bobl nad oeddent yn Fwslimiaid? • Gwerthuso ffynhonnell – beth mae cyfoeswyr a haneswyr yn ei ddweud am Aurangzeb? **Canlyniad:** Bydd dysgwyr yn dangos gwybodaeth a dealltwriaeth o safbwyntiau crefyddol Aurangzeb a'i ddulliau o reoli. **Gweithgaredd uwch:** Ym mha ffyrdd yr oedd rheolaeth Aurangzeb yn wahanol i arweinwyr Mughal eraill? **Canlyniad uwch:** Bydd dysgwyr yn ystyried effaith Cyfraith Sharia a sut yr arweiniodd hyn at Aurangzeb yn cael ei alw'n unben.	**Llyfr(au):** *Aurangzeb: The life and legacy of India's most Controversial King*, Audrey Truschke, Gwasg Prifysgol Stanford, 2017 **Gwefan(nau):** The Rule of Aurangzeb - BBC Bitesize Role of Aurangzeb's Polices in the Fall of the Mughal Empire BBC Bitesize Sacred Writings **Fideo(s):** Aurangzeb: The Mughal Emperor **Erthygl(au):** Aurangzeb and Islamic Rule in India	2 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

• yr ymdrechion i gryfhau'r ymerodraeth gan gynnwys:
  • dulliau rheoli yn y gogledd a'r de drwy ddiwygio'r broses weinyddu, ymatebion i wrthryfeloedd ac ymgyrchoedd milwrol.
  • y bygythiadau oedd yn wynebu Aurangzeb gan wrthryfeloedd rhanbarthol a gwladwriaethau yn ymwahanu o 1668 ymlaen.
	Polisïau gweinyddol Aurangzeb, gan gynnwys biwrocratiaeth a dulliau cynhyrchu refeniw.
	
	Dulliau gwahanol o gadw mewn rheolaeth mewn rhanbarthau gogleddol a deheuol.
	
	Bygythiadau rhanbarthol i'r ymerodraeth ac ymateb Aurangzeb.
	
	Effaith gwladwriaethau yn ymwahanu.
	
	Effeithiau tymor hir gwrthryfeloedd ar sefydlogrwydd yr Ymerodraeth Mughal.
		Gweithgareddau:
		• Llinell amser – bydd dysgwyr yn rhoi digwyddiadau allweddol o reolaeth Aurangzeb mewn trefn gronolegol.
		• Gwrthryfeloedd – Maratha, Rajput, Swltanaethau Deccan a Sikh. Bydd grwpiau yn ymchwilio ac yn cyflwyno gwybodaeth.
		• Trafodaeth – Beth oedd effaith gwladwriaethau yn ymwahanu?
		• Dadl – Pa wladwriaeth yn ymwahanu a gyflwynodd y bygythiad mwyaf, Maratha, Rajput neu Sikh?
		• Dadl – a oedd Aurangzeb yn arweinydd da / gwael?
		
		Canlyniad:
		Bydd dysgwyr yn gwerthuso ymdrechion Aurangzeb i atgyfnerthu'r ymerodraeth a llunio casgliadau o ran eu heffeithiolrwydd.
		
		Gweithgaredd uwch:
		Bydd dysgwyr yn gwerthuso pob un o bolisïau Aurangzeb i benderfynu a oeddent yn effeithiol yn y tymor hir a'r tymor byr o ran cynnal Ymerodraeth Mughal.
		
		Canlyniad uwch:
		Bydd dysgwyr yn llunio casgliadau cytbwys ar effeithiolrwydd Aurangzeb fel rheolwr.
			Llyfr(au):
			A Short History of the Mughal Empire, M. Fisher, Bloomsbury Academic, 2018
			
			Aurangzeb: The life and legacy of India's most Controversial King, Audrey Truschke, Gwasg Prifysgol Stanford, 2017
			
			Gwefan(nau):
			Administrative Reforms of Aurangzeb
			
			Timeline of Aurangzeb's life
			
			BBC Bitesize – The Rule of Aurangzeb
			
			Fideo(s):
			The Mughal Empire and Historical Reputation
			
			Aurangzeb the Mughal Emperor
			
			Erthygl(au):
			Revolts Against Aurangzeb
				3 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

• achosion dirywiad y Mughal, gan gynnwys: • canlyniadau'r ymgyrchoedd yn erbyn y Maratha yn Llwyfandir Deccan o 1681 ymlaen • cyflwr yr ymerodraeth pan fu farw Aurangzeb.	Effaith yr ymgyrchoedd yn erbyn y Maratha gan gynnwys problemau milwrol, draen economaidd ac ansefydlogrwydd gwleidyddol. Y tactegau a ddefnyddiwyd gan y Maratha. Marwolaeth Aurangzeb. Cyflwr yr ymerodraeth Mughal yn 1707.	**Gweithgareddau:** • Gwaith ffynhonnell – edrychwch ar sawl dehongliad ar gryfder yr Ymerodraeth Mughal ar farwolaeth Aurangzeb. • Crynhowch yr ymgyrchoedd yn y Deccan. • Dadl – Ai Aurangzeb oedd yn gyfrifol am ddirywiad yr Ymerodraeth Mughal? • Cymharwch a chyferbynnwch lwyddiant Aurangzeb ag arweinwyr Mughal eraill. **Canlyniad:** Bydd dysgwyr yn gwerthuso'r rhesymau dros ddirywiad yr Ymerodraeth Mughal. **Gweithgaredd uwch:** Ysgrifennu – Pam y dirywiodd Ymerodraeth Mughal o 1707? **Canlyniad uwch:** Bydd dysgwyr yn ystyried achosion tymor hir a thymor byr dros ddirywiad Ymerodraeth Mughal.	**Llyfr(au):** OCR GCSE History SHP: The Mughal Empire 1526 - 1707 *Aurangzeb: The life and legacy of India's most Controversial King*, Audrey Truschke, Gwasg Prifysgol Stanford, 2017 **Fideo(s):** The Mughal Empire and Historical Reputation - Crash Course History Aurangzeb and his Deccan Policy	2 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Profiadau Dysgu

Dylid annog dysgwyr i ystyried y profiadau a'r sgiliau dysgu canlynol i ddatblygu eu dealltwriaeth, gwerthfawrogiad a'u hymwybyddiaeth o gynnwys y testun ymhellach. Mae'r wybodaeth yn y tabl isod yn darparu cyfleoedd i athrawon integreiddio'r profiadau dysgu yn rhan o'u proses o gyflwyno'r pwnc.

Profiad Dysgu	Ymhelaethiad o'r Profiad Dysgu
cymryd rhan mewn ymweliadau addysgol wyneb yn wyneb neu'n ddigidol	Ymweliad digidol – Y Taj Mahal https://artsandculture.google.com/story/taj-mahal-a-tour-from-the-top/zAUxtGbI2DyODQ?hl=en
meithrin empathi, goddefgarwch, cydymdeimlad a chwilfrydedd drwy astudio gwahanol gyd-destunau hanesyddol	Mae Uned 3.4 Astudiaeth o ffydd ddwyfol a pholisïau Akbar yn galluogi dysgwyr i fyfyrio ar agweddau eraill tuag at oddefgarwch, gan gynnwys hunanfyfyrio. Mae Uned 3.5 Astudiaeth o Gyfraith Sharia Aurangzeb yn galluogi dysgwyr i fyfyrio ar y ffyrdd y gall crefydd effeithio ar genhedloedd.
gweithio ar y cyd	Drwy bob rhan o'r cynllun dysgu, mae cyfleoedd i gydweithio.

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Cyfleoedd i ymgorffori elfennau o'r Cwricwlwm i Gymru
Opsiwn 3.4 Modern Cynnar: Ymerodraeth Mughal, tua 1526-tua 1707

Llinynnau Cwricwlwm i Gymru	
Themâu sy'n trawstorri	
Cyd-destunau Lleol, Cenedlaethol a Rhyngwladol	Mae **Uned 3** yn rhoi chwe phwnc hanesyddol gwahanol sy'n ymwneud â hanes y byd i ganolfannau. Mae'r pynciau dewisol yn rhoi cyfleoedd i wella dealltwriaeth dysgwyr o'r byd a phrofiadau amrywiol y bobloedd. Mae'r opsiynau yn golygu y gellir astudio rhanbarthau a ymyleiddiwyd o'r byd, hanes pobloedd a ddisodlwyd a theyrnasoedd a anghofiwyd, yn enwedig gwledydd deheuol y byd. Mae Opsiwn 3.4 Ymerodraeth Mughal tua 1526 - tua 1707 yn galluogi canolfannau a dysgwyr i archwilio hanes modern cynnar yn Ne Asia. Bydd dysgwyr yn cael cyfle i edrych ar ehangiad ymerodraeth, gan gynnwys yr heriau a wynebwyd, polisïau newidiol a buddiannau.
Addysg Hawliau Dynol ac Amrywiaeth	Bydd cyfleoedd i ddysgwyr ystyried hawliau dinasyddion mewn ymerodraeth sy'n ehangu. Gall dysgwyr hefyd archwilio'r gwahaniaethau rhwng strwythurau dosbarth a rolau yn yr Ymerodraeth Mughal. Bydd dysgwyr yn meithrin dealltwriaeth o sut mae ymerodraeth yn delio ag amrywiaeth crefyddol ac effaith hyn ar y bobl.
Gyrfaoedd a Phrofiadau Cysylltiedig â Byd Gwaith	Mae'r Cwricwlwm i Gymru yn nodi y dylai dysgwyr archwilio gyrfaoedd yn y gorffennol, yn y presennol a'r dyfodol. Dylai dysgwyr archwilio gyrfaoedd y gorffennol a pham nad ydyn nhw’n bodoli mwyach, a myfyrio ar y ffactorau a all lywio a dylanwadu ar yrfaoedd yn y dyfodol. Yn yr uned hon, gall dysgwyr feithrin dealltwriaeth o rolau'r gorffennol o fewn ymerodraeth gan gynnwys swyddogion a rôl menywod.

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Sgiliau trawsgwricwlaidd - Llythrennedd	
Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys llythrennedd mewn TGAU Hanes. Mae'r cyfleoedd hyn yn cynnwys dadansoddi deunydd ffynhonnell, cyfleoedd ysgrifennu estynedig, datblygu geirfa, dadlau a thrafod. Mae'r cyfleoedd hyn yn bwysig i ddysgwyr oherwydd y byddant yn meithrin sgiliau trawsgwricwlaidd a fydd yn sail i bedwar diben y Cwricwlwm i Gymru, yn ogystal â sgiliau cyfathrebu y gellir eu defnyddio ar draws pynciau gan eu paratoi ar gyfer addysg neu gyflogaeth yn y dyfodol. Isod mae rhai enghreifftiau o sut mae'n bosibl ymgorffori llythrennedd yn yr addysgu a dysgu ar gyfer TGAU Hanes.	
Gwrando	Caiff dysgwyr y cyfle i asesu cywirdeb a dibynadwyedd deunydd ffynhonnell a rhannu safbwyntiau drwy drafodaeth a dulliau cwestiynu llafar wrth gael eu haddysgu am gynnwys y fanyleb.
	Enghreifftiau
	• Caiff dysgwyr eu hannog i ddadlau ac ymateb i safbwyntiau eraill. • Caiff dysgwyr gyfleoedd i wrando ar bodlediadau a recordiadau i ddatblygu eu geirfa a meithrin eu sgiliau gwrando. • Mae'r defnydd o hanes llafar a chyfweliadau yn meithrin sgiliau gwrando a'r gallu i ymateb i eraill yn briodol. • Caiff dysgwyr y cyfle i rannu ac ymateb i gyflwyniadau gan eu cyfoedion.
Darllen	Caiff dysgwyr y cyfle i ddarllen deunydd ffynhonnell cyfoes ynghyd ag amrywiaeth o ddehongliadau hanesyddol, cyn gwerthuso'r ffynonellau yn feirniadol, dadansoddi eu cynnwys a chymharu a chyferbynnu ffynonellau sy'n canolbwyntio ar y dehongliad a roddir ganddynt o ddigwyddiadau.
	Enghreifftiau
	• Gall dysgwyr ddefnyddio amrywiaeth o dechnegau darllen fel sgimio a sganio neu ddarllen ar gyfer pwrpas. • Darllen darnau o amrywiaeth eang o ffynonellau fel areithiau, erthyglau, darnau o ddyddiaduron, cofnodion hanesyddol a phapurau newydd. • Cymharu a chyferbynnu cynnwys ffynonellau hanesyddol. • Asesu dibynadwyedd a chywirdeb y testun i feithrin y sgìl o ddarllen yn feirniadol.

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Siarad	Caiff dysgwyr y cyfle i feithrin eu dealltwriaeth o safbwyntiau a chynnwys drwy ddadlau, trafod, cyflwyniadau a gwaith grŵp.
	Enghreifftiau
	• Dadlau'r rheswm pwysicaf pam y digwyddodd digwyddiad. • Gofyn cwestiynau er mwyn egluro a meithrin dealltwriaeth. • Gall dysgwyr feithrin sgiliau siarad drwy waith grŵp a gwaith mewn parau.
Ysgrifennu	Caiff dysgwyr y cyfle i ddefnyddio amrywiaeth o eirfa pwnc benodol, iaith idiomatig a gallu cyflwyno eu gwaith yn ddigidol. Byddant yn cael cyfleoedd hefyd i fyfyrio ar strwythur a chynnwys eu gwaith hysgrifennu.
	Enghreifftiau
	• Dangos esiamplau o atebion drwy weithgareddau athro, cyfoedion a hunanasesu. • Caiff dysgwyr y cyfle i ddefnyddio amrywiaeth eang o arddulliau ysgrifennu fel ffurfiol, anffurfiol a pherson cyntaf.

© WJEC CBAC Ltd. 2025

<table>
<tr><th colspan="2">Sgiliau trawsgwricwlaidd - Rhifedd</th></tr>
<tr><td colspan="2">Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys Rhifedd mewn TGAU Hanes, er enghraifft dadansoddi newid yn y boblogaeth, dehongli ystadegau mewn ffynonellau sylfaenol ac eilaidd, dadansoddi graffiau a llinellau amser a mynd i'r afael â chysyniadau fel ymwybyddiaeth gronolegol. Mae'r cyfleoedd hyn yn bwysig i ddysgwyr am eu bod yn eu galluogi i roi digwyddiadau mewn cyd-destun a mesur newid. Gall dysgwyr lunio casgliadau seiliedig ar dystiolaeth sy'n seiliedig ar ystadegau a data rhifiadol.

Isod mae rhai enghreifftiau o sut mae'n bosibl ymgorffori rhifedd yn yr addysgu a'r dysgu ar gyfer TGAU Hanes.</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td rowspan="3">Mae dysgu am geometreg yn ein helpu ni i ddeall siâp, gofod a safle, ac mae dysgu am fesur yn ein helpu i feintioli yn y byd go iawn</td><td>Caiff dysgwyr gyfleoedd i ddadansoddi mapiau i ddeall twf a datblygiad ymerodraethau neu gynrychioliad daearyddol o ryfeloedd.</td></tr>
<tr><td>Enghreifftiau</td></tr>
<tr><td>• Gall dysgwyr ddadansoddi mapiau, strwythurau ac arteffactau.
• Yna, gall dysgwyr ddadansoddi prosesau rhannu tir a chynllunio trefol.
• Mae cyfleoedd i ddadansoddi strategaethau ac amddiffynfeydd milwrol.</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td rowspan="3">Mae dysgu bod ystadegau yn cynrychioli data a bod tebygolrwydd yn modelu siawns yn ein helpu ni i ddod i gasgliadau ac i wneud penderfyniadau gwybodus</td><td>Caiff dysgwyr gyfleoedd i archwilio neu ddadansoddi data a graffiau drwy ddadansoddi ffynonellau.</td></tr>
<tr><td>Enghreifftiau</td></tr>
<tr><td>• Gall dysgwyr ddadansoddi data i lunio casgliadau ar ystadegau fel twf poblogaeth, costau ac ehangu tir.
• Gellir dehongli deunydd eilaidd fel graffiau a siartiau.
• Mae cyfleoedd i ddysgwyr greu eu cynrychioliadau rhifiadol eu hunain o'r data a gasglwyd.</td></tr>
</table>

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Sgiliau trawsgwricwlaidd - Cymhwysedd Digidol	
Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys cymhwysedd digidol mewn TGAU Hanes. Gall dysgwyr ddefnyddio technoleg ddigidol i gael gafael ar amrywiaeth eang o ffynonellau hanesyddol ac i ymchwilio i destun hanesyddol. Caiff dysgwyr y cyfle hefyd i feithrin eu sgiliau digidol wrth baratoi a chwblhau eu hasesiadau di-arholiad. Bydd y cyfleoedd hyn yn galluogi dysgwyr i feithrin sgiliau trawsgwricwlaidd sy'n ategu pedwar diben y cwricwlwm, ynghyd â galluogi mynediad pellach i wybodaeth hanesyddol wrth feithrin sgiliau meddwl creadigol ac ymwybyddiaeth foesegol presennol ac ar gyfer y dyfodol. Isod mae rhai enghreifftiau o sut mae'n bosibl ymgorffori cymhwysedd digidol yn yr addysgu a dysgu ar gyfer TGAU Hanes.	
Dinasyddiaeth	Bydd dysgwyr yn meithrin dealltwriaeth o bwysigrwydd priodoliadau, gan gynnwys defnyddio adnoddau mewn fformatau digidol fel e-lyfrau ac erthyglau ar-lein. Bydd yn ofynnol i ddysgwyr fynd i'r afael â phriodoliadau wrth ddadansoddi eitemau ar gyfer eu hymchwiliad hanesyddol a meddwl yn feirniadol am awduron tystiolaeth ddigidol.
	Enghraifft
	Dylid sicrhau bod dysgwyr yn ymwybodol o hawlfraint a llên-ladrad wrth edrych ar dystiolaeth hanesyddol ac wrth ddatblygu a chyflwyno eu dadleuon eu hunain mewn perthynas â thestun.
Rhyngweithio a Chydweithio	Gall dysgwyr gydweithio (yn ddigidol) ar dasgau wrth baratoi ar gyfer yr arholiad. Gallai hyn gynnwys asesiadau cyfoedion, ymateb i adborth yr athro neu greu gwaith.
	Enghraifft
	Mewn grwpiau, gallai dysgwyr ymchwilio i destun a'i gyflwyno er mwyn cyflwyno maes astudio.
Cynhyrchu	Caiff dysgwyr gyfleoedd i ymchwilio i amrywiaeth o ffynonellau yn ddigidol.
	Enghraifft
	• Defnyddio archifau cenedlaethol a rhyngwladol i ddod o hyd i ddeunyddiau sy'n cysylltu â'r maes astudio.

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Sgiliau Cyfannol	
Creadigrwydd ac Arloesi	Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys creadigrwydd ac arloesi mewn TGAU Hanes. Mae'r cyfleoedd hyn yn bwysig i ddysgwyr er mwyn iddynt ymddiddori mwy yn y gwersi a mwynhau dysgu drwy dasgau sy'n eu hysgogi. Caiff dealltwriaeth ddyfnach ei meithrin drwy annog dysgwyr i gymryd rôl weithredol yn eu dysgu.
	Enghreifftiau
	• Bydd dysgwyr yn dangos creadigrwydd wrth ddatblygu ymatebion, mynegi eu barn am faterion hanesyddol perthnasol a gwerthuso ffynonellau a thystiolaeth yn feirniadol mewn asesiadau. • Caiff dysgwyr gyfleoedd i fod yn greadigol ac i arloesi wrth gyflwyno gwybodaeth a chanfyddiadau.
Meddwl yn Feirniadol a Datrys Problemau	Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys meddwl yn feirniadol a datrys problemau mewn TGAU Hanes. Mae'r cyfleoedd hyn yn bwysig i ddysgwyr am eu bod yn datblygu'r gallu i feddwl yn ddadansoddol, ac i gasglu tystiolaeth, myfyrio arni a'i gwerthuso'n feirniadol er mwyn llunio barn wybodus ar amrywiaeth o destunau. Gellir cymhwyso'r sgìl hwn at senarios bywyd go iawn.
	Enghreifftiau
	• Caiff dysgwyr gyfleoedd i ofyn cwestiynau ystyrlon ar ddeunydd ffynhonnell a dehongliadau hanesyddol, ac i'w gwerthuso fel rhan o'u proses o ddatblygu dadleuon beirniadol perthnasol. • Bydd dysgwyr yn datblygu eu gallu i weld materion o sawl safbwynt. • Drwy astudio parhad a newid dros amser, bydd dysgwyr yn meithrin eu sgiliau datrys problemau y gallant eu cymhwyso yn eu bywydau yn y dyfodol. • Bydd dysgwyr yn gwerthuso ffynonellau a dehongliadau hanesyddol o ran dibynadwyedd, rhagfarn a phwrpas. • Mae meddwl yn feirniadol a datrys problemau yn annog dysgu annibynnol ac yn hyrwyddo'r gallu i ddod i benderfyniadau rhesymol a gwybodus mewn agweddau eraill ar fywyd fel addysg bellach neu waith.

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Cynllunio a Threfnu	Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys cynllunio a threfnu mewn TGAU Hanes. Mae'r cyfleoedd hyn yn bwysig i ddysgwyr am fod y sgiliau cyfannol hyn yn galluogi dysgwyr i ymgysylltu â'r gorffennol, dadansoddi gwybodaeth a chyfathrebu eu canfyddiadau, sydd wedyn yn galluogi dysgwyr i wella eu dealltwriaeth academaidd a'u paratoi i gymhwyso gwybodaeth hanesyddol mewn cyd-destunau modern. Isod mae rhai enghreifftiau o sut mae'n bosibl ymgorffori Cynllunio a Threfnu yn yr addysgu a'r dysgu ar gyfer TGAU Hanes.
	Enghraifft
	• Caiff dysgwyr gyfleoedd i gynllunio ac yna gwblhau eu hymateb i gwestiwn ymholi.
Effeithiolrwydd Personol	Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys effeithiolrwydd personol mewn TGAU Hanes. Mae'r cyfleoedd hyn yn bwysig i ddysgwyr am eu bod yn datblygu gwydnwch a'r gallu i weithio'n effeithiol. Mae hyn yn helpu i feithrin sgiliau rheoli amser dysgwyr a'r gallu i flaenoriaethu tasgau, gan wella gallu dysgwyr i ddod yn unigolion hyblyg.
	Enghreifftiau
	• Bydd dysgu am destunau a allai fod yn sensitif yn galluogi dysgwyr i ddatblygu eu deallusrwydd emosiynol a'u hymwybyddiaeth hanesyddol. • Bydd cyfleoedd i gael asesiadau gan gyfoedion, hunanasesiadau ac asesiadau gan athrawon yn annog dysgwyr i ddatblygu strategaethau effeithiol i wella eu gwaith. • Cydweithio ar dasg ymchwil neu gyflwyniad. • Datblygu gwydnwch drwy adolygu ac ailfodelu atebion. • Mae cyfleoedd i ddysgwyr fynegi eu barn am faterion hanesyddol perthnasol, deunyddiau ffynhonnell cyfoes a dehongliadau hanesyddol.

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Rhestr Termau ar gyfer Opsiwn 3.4 Ymerodraeth Mughal tua 1526 - tua 1707

Term	Diffiniad
Concwest	Cael rheolaeth dros bobl o wlad arall.
Deccan	Ardal yn Ne India.
Alltudiaeth	Cael eich gwahardd o'ch gwlad enedigol.
Gwersylloedd Ymerodrol	Gwersylloedd milwrol dros dro.
Maratha	Grŵp o ryfelwyr a sefydlwyd yn Llwyfandir Deccan.
Yr Ymerodraeth Mughal	Ymerodraeth yn isgyfandir India rhwng y 16eg a'r 19eg ganrif.
Miniaturau Mughal	Paentiadau.
Nawdd	Anogaeth neu gyllid mewn meysydd fel y celfyddydau.
Duwioldeb	Ymrwymiad dwfn i grefydd.
Cyfraith Sharia	Cyfreithiau yn seiliedig ar ddysgeidiaethau Islamaidd.
Symbolaeth	Y defnydd o symbolau i gynrychioli syniadau neu gysyniadau.
Taj Mahal	Adeilad a adeiladwyd gan Shah Jahan er cof am ei wraig.

© WJEC CBAC Ltd. 2025